

Шифр «СТРАХОВИЙ РИНОК»

Страховий ринок України в контексті розвитку

фінансової системи держави

галузь знань 07 «Управління та адміністрування»

спеціальність 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»

спеціалізація «Страхування»

Зміст

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. Теоретична концептуалізація страхового ринку.....	6
РОЗДІЛ 2. Сучасні тенденції розвитку страхового ринку України: аналітичний аспект.....	12
РОЗДІЛ 3. Проблеми та перспективи розвитку страхового ринку України як елемента фінансової системи держави.....	21
ВИСНОВКИ	29
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	31
ДОДАТКИ.....	34

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Страховий ринок є частиною фінансової системи країни. Функціонування страхового ринку відбувається в рамках фінансової системи країни на засадах партнерства, так і в умовах конкуренції. Це стосується конкурентної боротьби між різними фінансовими інститутами за вільні грошові кошти населення і господарюючих суб'єктів.

Страховий ринок та фінансовий ринок є самостійними елементами фінансової системи країни, що перетинаються у сфері інвестиційної діяльності лише одного із суб'єктів страхового ринку - страховиків, що на фінансовому ринку діють як інституціональні інвестори, тобто взаємозв'язок між фінансовим ринком та страховим ринком виявляється на суб'єктному рівні.

В умовах зростання конкуренції на світовому та національному ринках особливого значення набуває убезпечення фізичних та юридичних осіб від можливих загроз. Вирішенню цього завдання сприятиме ефективний розвиток страхового ринку, який є невід'ємною частиною фінансової системи держави. Без розвиненого страхового ринку неможливо створити необхідні умови для економічного та соціального розвитку держави, гарантувати безпечні умови господарюючим суб'єктам та покращити добробут населення.

Незважаючи на зростання основних показників діяльності страхових компаній України, варто підкреслити, що сучасний стан національного страхового ринку у порівнянні з високорозвиненими країнами світу займає досить низькі позиції.

На формування страхового ринку вагомий вплив має нормативно-правова база, політика держави, щодо забезпечення страхової діяльності страховиків, страхувальників, перестраховиків та створення для них гідних умов функціонування.

Дослідження теоретичних та практичних аспектів страхового ринку пов'язане із видатними іменами зарубіжних вчених, серед яких Г. Фалін, Л. Хасанбек, Г. Фідельман, М. Ротшильд, Р. Юлдашев, О. Шахов, Т. Федорова, А.

Манес, С. Журавін, В. Берг, М. Гольцберг, А. Вагнер, Ю. Панков та інші. Значний внесок у дослідження конкурентоспроможності страхового ринку зробили і вітчизняні вчені, серед яких В. Базилевич, О. Барановський, А. Єрмошенко, О. Гаманкова, О. Кнейслер, В. Борисова, Н. Внукова, М. Римар, В. Фурман, М. Мних, С. Осадець, В. Плиса, Н. Налукова, Я. Шумелда, Т. Артюх, О. Жабинець, О. Огаренко, К. Шелехов, та інші.

Мета дослідження – теоретичний та аналітичний аналіз страхового ринку України, оцінка умов, можливостей та перспектив його розвитку як складової фінансової системи.

Відповідно до поставленої мети в роботі передбачено вирішення таких **основних завдань**:

- з’ясування економічної природи страхового ринку України, як елемента фінансової системи держави;
- оцінка сучасних тенденцій розвитку страхового ринку України;
- дослідження проблем у сфері страхового ринку та розробка рекомендацій щодо його ефективного функціонування.

Об’єктом дослідження є страховий ринок України.

Предметом дослідження є теоретичні та прикладні аспекти розвитку страхового ринку України, його основні проблеми та можливості.

Методологія та методи дослідження. Методологічну основу дослідження склали концептуальні положення теорії фінансів та страхування, теоретичні висновки та прикладні напрацювання вітчизняних і зарубіжних учених з проблем пов’язаних із ефективним розвитком страхового ринку держави. При написанні наукової роботи використано ряд загальнонаукових та специфічних методів. Для дослідження теоретичних засад страхового ринку використано методи індукції і дедукції, порівняння і спостереження, наукової абстракції та узагальнення, аналізу і синтезу. Для аналізу тенденцій сучасного страхового ринку, вивчення його проблем та можливостей застосовувалися емпіричні методи (емпіричний опис, спостереження, порівняння) та статистичні

методи для збору та обробки інформації (групування, вибіркові дослідження, статистичні порівняння).

Інформаційна база дослідження – звітні дані Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг, страхових компаній, дані спеціалізованих інтернет-журналів «Форіншуер», «Insurance TOP», Закон України «Про страхування», матеріали наукових періодичних видань, результати досліджень вітчизняних і зарубіжних вчених.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у комплексному дослідженні теоретико-методологічних основ страхового ринку України, що дозволило одержати теоретичні та прикладні результати, які містять наукову новизну, зокрема сформульовано практичні рекомендації щодо ефективного розвитку страхового ринку України як елемента фінансової системи держави.

Наукова робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків. У роботі аналітичну інформацію подано на 4 рисунках та 6 таблицях. Список використаних джерел складається з 32 найменувань. Робота містить 10 додатків. Текст дослідження викладено на 30 сторінках.

РОЗДІЛ 1

Теоретична концептуалізація страхового ринку України

В умовах розвинених ринкових відносин та посилення глобалізаційних процесів розвиток страхового ринку обумовлюється соціально-економічними потребами розвитку суспільства.

Як зазначає Ігнатюк А. страхова галузь є важливою частиною ринку фінансових послуг, якій притаманне певне економічно-правове забезпечення. При цьому страховий ринок тісно пов'язаний із фінансовим ринком, зокрема в частині розміщення страхових резервів у надійні й прибуткові фінансові інструменти [10].

Еволюційний розвиток страхового ринку - процес тривалий, який залежить від економічної стабільності держави та політичних змін. Покращення добробуту населення та соціально-економічного рівня розвитку держави неможливе без розвиненого страхового ринку, оскільки він є невід'ємною складовою фінансової системи та чинить прямий вплив на її стан.

Важливість розвиненого страхового ринку зумовлена тим, що, по-перше створення дієвої системи захисту населення, суб'єктів господарювання, держави, підтримання добробуту та соціальної стабільності суспільства неможливе без ефективного функціонування цього ринку. По-друге, беручи до уваги світовий досвід, страховий ринок виступає вагомим джерелом довгострокових інвестицій у економіку держави. По-третє подальший розвиток страхового ринку обґрунтовується також і тим, що кошти від нього можуть стати джерелом фінансування бюджету.

Рівень розвитку страхового ринку відображає можливості економічного зростання країни та виступає одним з основних показників розвиненої фінансової системи держави.

Відповідно до принципу багатоплановості, науковець С. Юрій зазначає, що страховий ринок є самостійною, сформованою системою, що об'єднує багато елементів, а саме страхових компаній, які забезпечують надання

страхових послуг юридичним та фізичним особам. Водночас страховий ринок – це окремий сегмент фінансового ринку, частина відповідної макросистеми.

На думку С. Юрія страховий ринок не є ізольованим елементом фінансового ринку, а функціонує в тісній взаємодії з його іншими складовими, а саме з:

1) банківським ринком (у вигляді споживача банківських послуг з розрахункового обслуговування, як кредитор під час розміщення коштів на депозитах, як продавець страхових послуг під час страхування фінансових ризиків та інших ризиків, які притаманні банківській діяльності, а також як партнер під час страхування заставного майна за кредитами тощо);

2) ринком цінних паперів, валютним ринком та ринком дорогоцінних металів під час формування власної структури активів за рахунок найбільш ефективного використання накопичених страхових резервів [32].

Як вказують М. Карлін, О. Івашко, Н. Проць на страховому ринку загалом так і на окремо взятій страховій компанії впливає безліч зовнішніх факторів, серед яких вони виділяють: швидкий перебіг глобалізаційних процесів, значний рівень мобільності, інтернаціоналізація ринку страхування, взаємозв'язок фінансового та страхового ринків, досить значний рівень залежності від зовнішніх перестраховиків, велика різноманітність фінансових інструментів, досить значна залежність страхового ринку від іноземного капіталу, недосконалість вітчизняного законодавства.

Варто зазначити, що у економічній літературі відсутнє єдине трактування поняття «страховий ринок». Оскільки дане поняття вміщує у собі дві важливі економічні категорії: «страхування» і «ринок».

Та разом з тим відзначимо основні підходи до трактування поняття «страховий ринок»:

В. Фурман розглядає поняття ринок як інститут, або ж механізм який поєднує покупців та продавців з метою купівлі чи продажу товарів, послуг та робіт, за допомогою попиту та пропозиції на які формується ціна на ринку [29].

Вважаємо таке визначення економічно правильним, однак воно не повною мірою висвітлює категорію страховий ринок, тоді як В. Д. Базилевич, розглядає страховий ринок з двох позицій. З одного боку страховий ринок є «складною, багатofакторною, динамічною, певним чином структурованою системою економічних відносин, що виникають з приводу забезпечення потреби у страховому захисті». З другого боку розглядає страховий ринок як частину фінансового ринку, де формується попит і пропозиція на страхові послуги, а об'єктом купівлі-продажу виступає страховий захист [2]. Таке визначення є більш економічно наповненим у якому чітко простежується зв'язок між фінансовим та страховим ринком.

Однак, з іншого боку С. Осадець розкриває страховий ринок через призму простору, в якому взаємодіють страховики, страхувальники, страхові посередники, а також організації страхової інфраструктури (об'єднання та асоціації, що діють на ринку) [15]. Вважаємо, що дане тлумачення досить гарно трактує нам дефініцію страхового ринку, однак науковець не пояснює взаємозв'язку даного ринку із фінансовою системою.

Поділяємо думку із О. Гаманковою, яка трактує страховий ринок як цілісне утворення, яке не може бути повністю віднесене до ринку фінансових послуг, оскільки та його частина, яка пов'язана із торгівлею страховими капіталами, перебуває поза межами ринку фінансових послуг, вона належить до фінансового ринку [5]. Тобто ми розуміємо, що науковець розділяє поняття «страховий ринок» та «ринок фінансових послуг», але підсумовуючи загалом вважає страховий ринок складовою частиною фінансового ринку.

Дещо інше визначення подає науковець В. Шахов, який вважає страховий ринок особливим соціально-економічним середовищем, певною сферою економічних відносин, де об'єктом купівлі-продажу є страховий захист на якому формується попит і пропозиція на нього [30]. Розуміємо, що дане визначення з економічної точки зору є обгрунтованим, однак ми вважаємо його не зовсім завершеним.

Також, досить гарне тлумачення даного визначення у науковця С. Журавіна, який визначає страховий ринок, як систему економічних відносин, що виникають з приводу купівлі-продажу страхового покриття в процесі задоволення суспільних потреб у страховому захисті [8].

Погоджуємось із думкою науковця О. Козьменко, який досить чітко виокремлює зв'язок між фінансовим та страховим ринками, а саме вважає, що страховий ринок та фінансовий ринок є самостійними складовими фінансової системи країни, які перетинаються лише у інвестиційній діяльності із страховиками, які на фінансовому ринку діють як інституційні інвестори, тобто зв'язок між фінансовим ринком та страховим ринком проявляється на суб'єктивному рівні. При цьому у частині формування видів і технологій страхування простежується взаємозв'язок між страховим та фінансовим ринком на об'єктивному рівні. Складовим елементом, у межах якого відбувається перетин ринку фінансових послуг із страховим ринком є ринок страхових послуг [27].

З іншого боку науковець В. Плиса трактує поняття страхового ринку, як форму організації грошових відносин з формування та розподілу страхового фонду для забезпечення страхового захисту суспільства [21].

Отже, беручи до уваги наведенні визначення страхового ринку вважаємо, що вони не повною мірою висвітлюють дане поняття і потребують деякого доповнення. Таким чином, пропонуємо розглядати страховий ринок як – сферу фінансово-економічних відносин, між страховиками, страхувальниками, страховими посередниками та державою з приводу купівлі-продажу страхового захисту у результаті чого здійснюється мобілізація, розподіл, перерозподіл грошових коштів, а страхові резерви використовуються як інвестиційний ресурс на фінансовому ринку.

На страховому ринку присутня велика кількість страхових компаній, які завдяки виваженій інвестиційній політиці мають змогу одержати додатковий

дохід, і як наслідок покрити можливі збитки від страхової діяльності, що тим самим позитивно впливає на стан фінансової системи країни.

У навчальному посібнику «Фінанси України», М. Карлін, О. Івашко, Н. Проць визначають фінансову систему як сукупність взаємопов'язаних і у той же момент відокремлених сфер та ланок фінансових відносин, які відображають процес розподілу та перерозподілу ВВП, певну систему фінансових інститутів та органів [12].

Загалом дані ринки входять у фінансову систему країни, яка охоплює грошові відносини між державою, підприємствами, установами, організаціями та населенням.

Нам імponує висловлювання Г. Бовсуновської, яка наголошує, що страховий ринок та фінансовий ринок є невід'ємною складовою фінансової системи [3].

На страховому ринку реалізуються страхові послуги, а на фінансовому ринку – фінансові послуги. Фінансові послуги – це операції із фінансовими активами з метою одержання прибутку або ж збереження реальної вартості активів. При цьому, учасники фінансових послуг діють на певних ринках, а саме на ринках банківських послуг, страхових послуг, цінних паперів та ін.

Страховий ринок посідає надзвичайно важливу роль у розвитку фінансової системи, оскільки страхові компанії є посередниками між учасниками ринку фінансових послуг. Досить міцні фінансові відносини існують між страховим ринком, ринком цінних паперів, банківським ринком, та державними фінансами, де страховики розміщують свої страхові резерви та інвестиційні ресурси.

Резюмуючи, вважаємо, що страховий ринок України знаходиться у досить складних умовах конкурентної боротьби між фінансовими інститутами за вільні грошові ресурси господарюючих суб'єктів та населення загалом. Тому в сучасних умовах страховий ринок відіграє надзвичайно важливу роль. Від його розвитку та охопленості значною мірою залежить стабільність фінансової

системи, економічна незалежність, рівень розвитку соціальної сфери та фінансова безпека країни.

Також, розглянувши окремі точки зору науковців на сутність страхового ринку, нами запропоновано власне тлумачення цього поняття. Варто зазначити, що страховий ринок України, досі перебуває на етапі розвитку та інтеграції у світовий простір, при цьому його відносні, абсолютні та якісні показники зростають, проте вони ще не досягли рівня розвинених країн. Страховий ринок України є досить молодим порівняно із провідними країнами, де він розвивався протягом кількох століть. Поряд із цим страховий ринок України має значний потенціал, саме тому важливо створити необхідні умови та можливості для його розвитку

РОЗДІЛ 2

Сучасні тенденції розвитку страхового ринку України: аналітичний аспект

Ринок страхових послуг є другим за рівнем капіталізації серед інших фінансових ринків України. Загальна кількість страхових компаній станом 31.12.2018 року становила 281, у тому числі страхові компанії «life» – 30 компаній, страхові компанії «non-life» – 251 компанія [18;19]. Варто зазначити, що упродовж 2014-2018 рр. кількість як страхових компаній «non-life», так і страхових компаній «life» має тенденцію до зменшення (див. додаток А). Дана тенденція прослідковується й у 2018 році.

Надзвичайно важливими фінансовими показниками, які характеризують страховий ринок України є валові та чисті страхові премії, структура валових та чистих страхових виплат у розрізі видів страхування, активи страховиків, страхові резерви та інші показники.

Важливою характеристикою страхового ринку держави є валові та чисті страхові премії. Чисті страхові премії ми можемо визначити, як валові страхові премії відняти частку страхових премій, які сплачуються перестраховикам - резидентам.

Проаналізуємо динаміку чистих та валових страхових премій за 2016-2018 роки (див. додаток Б).

Валові страхові премії, одержані при страхуванні та перестраховуванні ризиків від перестраховиків та страхувальників за 2018 рік склали 49367,5 млн. грн. При цьому чисті страхові премії за 2018 рік становили 34424,3 млн. грн., або 69,7 % від валових страхових премій. Чисті страхові премії за 2017 рік становили 28494,4 млн. грн., або 65,6% від валових страхових премій. Обсяги валових страхових премій за 2018 рік зросли у порівнянні з 2017 роком на 13,7%. Порівнюючи чисті страхові премії з 2017 та 2016 роками простежуємо зростання на 20,8% та 30,1% відповідно.

За 2016 рік чисті страхові премії становили 26 463,8 млн. грн., або 75,2% від валових страхових премій. Обсяги валових страхових премій за 2017 рік збільшилися порівняно з 2016 роком на 23,5%, а чисті страхові премії на 7,7%.

Отже, аналізуючи досліджуваний період спостерігаємо зростання як валових так і чистих страхових премій.

За 9 міс 2019 року валові страхові премії одержані страховиками при страхуванні та перестрахуванні ризиків становлять 40561,9 млн. грн., із них 15 862,7 млн. грн. або 39,1% надійшли від фізичних осіб, а 24 699,2 млн. грн. або 60,9% надійшли від юридичних осіб. При цьому варто зазначити, що величина валових страхових премій за 9 міс. 2018 р становила 34875,2 млн. грн., з них 13 392 млн. грн., або 38,4% - надійшли від фізичних осіб, а 21483,3 млн. грн., або 61,6% - надійшли від юридичних осіб [20].

Тобто величина валових страхових премій має тенденцію до зростання.

Чисті страхові премії теж зростають, а саме за 9 міс. 2019 року чисті страхові премії становили 30 149,4 млн. грн., або 74,3% від валових страхових премій. У 2018 році величина чистих страхових премій становила 25 388,5 млн. грн., або 72,8% від валових страхових премій [20].

Отже, обсяги валових страхових премій за 9 міс. 2019 року у порівнянні з 9 місяцями 2018 року зросли на 16,3%, а чисті страхові премії на 18,8%.

Проаналізуємо структуру чистих страхових премій у розрізі видів страхування за 9 місяців 2018-2019 рр., (див. додаток В). Спостерігаємо приріст страхових премій за 9 місяців 2019 року на +(18,8%) по таких видах страхування : страхування медичних витрат (+58,7%) , страхування фінансових ризиків (+43,7%), добровільне медичне страхування (+39,3%), страхування життя (+20,2%), автострахування (+17,2%), страхування від вогневих ризиків та ризиків стихійних явищ (+15,1%), страхування майна (+10,8%).

При цьому, спад чистих страхових премій спостерігаємо по страхуванню кредитів на (-13,7%), страхуванню відповідальності перед третіми особами (-6,7%), та страхуванню вантажів та багажу (-2,7%).

Визначимо тенденції чистих страхових премій у розрізі видів страхування. Наприклад, зростання чистих страхових премій по страхуванню медичних витрат відбулося за рахунок збільшення кількості туристів з України. За даними Державної прикордонної служби, виїзний туризм у 2018 році зріс на 5,2%, а за перше півріччя 2019 року - на 5,6%. До даного виду страхування належать також і трудові мігранти, які виїжджають за межі країни на сезонні заробітки.

Розмір чистих страхових премій по добровільному медичному страхуванню зростає завдяки попиту з боку великого бізнесу. Великі компанії пропонують працівникам до своїх соціальних пакетів медичні страхові поліси, перш за все, використовуючи їх як мотивацію та утримання своїх працівників.

Результати дослідження страхового ринку за 9 місяців 2019 року показують, що у медичному страхуванні (ДМС) лідером по страхових преміях та виплатах є СК «УНІКА», зібравши 557,7 млн. грн. премій та виплативши 257,2 млн. грн. Конкуренцію їй складають такі страхові компанії, як «Провідна», «Інго Україна», «ARX», «Альфа Страхування» та інші.

Причиною зростання чистих страхових виплат з автострахування є позитивна динаміка продажу автомобілів на авторинку. За дев'ять місяців 2019 року в Україні було продано понад 63 000 нових автомобілів, це на 12% більше, ніж за аналогічний період 2018 року. Також, на зростання премій вплинуло поступове здорожчання полісів ОСЦПВ [24].

В тому числі страхові премії та виплати по обов'язковому страхуванні відповідальності власників автотранспортних засобів перед третіми особами найбільше зросли у таких страховиків, як «СГ ТАС», зібравши 439,3 млн. грн. страхових премій і виплативши 205,8 млн. грн. Слідом за нею в рейтингу йдуть «Оранта», «UPSK», «Ю. Ес. Ай», «Княжа», «Вусо».

Страхові компанії України за 9 місяців 2019 року продемонстрували досить ефективну діяльність і одержали великі валові страхові премії. Загальний обсяг валових страхових премій, зібраних страховиками за 9 міс.

2019 склав 40,562 млрд. грн. (що на 16,3% більше аналогічного періоду 2018 року). Першу позицію в рейтингу ТОП - 10 ризикових страхових компаній по зібраних валових страхових преміях займає страхова компанія «ARX» із сумою 1 714,8 млн. грн. на другій позиції знаходиться страхова компанія «УНІКА» із сумою 10693,3 млн. грн., також ефективно працювала страхова компанія «УСГ&Глобус», яка знаходиться на третій позиції рейтингу із сумою 1 389 млн. грн. (див. додаток Д).

Отож, завдяки привабливим страховим продуктам, якісному та добросовісному виконанню страховиками своїх зобов'язань перед страхувальниками усе це дозволило даним компаніям одержати передові місця у рейтингах.

Ще одним важливим фінансовим показником страхового ринку є рівень валових та чистих страхових виплат. Рівень страхових виплат – свідчення надійності страхової компанії.

Розмір валових страхових виплат за 2016 рік становив 8839,5 млн. грн., величина чистих страхових премій становила 8561 млн. грн. У 2017 році спостерігаємо збільшення як валових так і чистих страхових виплат до 10536,8 млн. грн. (19,2%) та 10256,8 млн. грн. (19,8%) відповідно. У 2018 році простежується така ж сама тенденція зростання валових виплат до 12863,4 млн. грн. (22,1%), та чистих до 12432,6 млн. грн. (21,2%).

Аналізуючи динаміку зміни валових та чистих страхових виплат за 9 місяців 2018 та 9 місяців 2019 простежуємо позитивну тенденцію зростання, а саме розмір валових страхових виплат за 9 місяців 2019 року становить 9845,6 млн. грн. (12,5%) порівняно з аналогічним періодом 2018 року, чисті страхові виплати збільшилися на 13,7% і становлять 9624,3 млн. грн. (див. додаток Е).

Найбільша питома вага чистих страхових виплат за 9 місяців 2019 року припадає на такі види страхування, як: автострахування («Зелена Карта», ОСЦПВ, КАСКО) – 4 755,7 млн. грн., або 49,4%, за аналогічний період 2018 року даний показник становив 4 149,1 млн. грн., або 49,0%; частка медичного

страхування складає 1 887,4 млн. грн., або 19,6%, за 9 місяців 2018 року даний показник становив 1 470,0 млн. грн., або 17,4%; страхування фінансових ризиків у 2019 році становить – 1 194,0 млн. грн., або 12,4%, а у 2018 році даний показник становив 1 050,4 млн. грн., або 12,4%; страхування життя – 427,4 млн. грн., або 4,4%, а у 2018 році 536,8 млн. грн. або 6,3%; страхування майна – 320,7 млн. грн., або 3,3% (див. додаток Є).

Отже, загалом зростання страхових виплат за 9 місяців 2019 року (1 157,3 млн. грн.) відбулося за рахунок суттєвого збільшення чистих страхових виплат за договорами автострахування на 606,6 млн. грн., медичного страхування – 417,4 млн. грн., страхування фінансових ризиків – 143,6 млн. грн. Однак, спад чистих страхових премій спостерігався зі страхування життя – 109,4 млн. грн., страхування майна – 76,3 млн. грн., страхування кредитів – 42,2 млн. грн., страхування від вогневих ризиків та ризиків стихійних явищ – 40,3 млн. грн.

Щодо лідерів страхового ринку по валових виплатах першу позицію серед ризикових страхових компаній посідає страхова компанія «УНІКА» із величиною валових виплат 898,3 млн. грн., на другій позиції знаходиться страхова компанія «ARX» із сумою валових виплат 728,9 млн. грн. (див. додаток Ж).

Ситуація із конкуренцією на ринку страхування життя дещо інша ніж у ризиковому страхуванні. Практично увесь ринок страхування життя (96,7%) зосереджується у руках 10 компаній, 3 з яких отримують 54,6 % від усіх страхових премій за результатами своєї діяльності.

Аналізуючи валові страхові виплати компаній зі страхування життя, бачимо, що першу позицію у рейтингу займає страхова компанія «Метлайф» із величиною 121,3 млн. грн., на другій позиції знаходиться страхова компанія «ТАС» із величиною 111,3 млн. грн. (див. додаток К).

Отож, ринок страхування життя є помірно концентрованим, і ситуацію контролюють кілька потужних страхових компаній. Загалом по даному ринку простежується тенденція зростання розмірів страхових премій, кількості

страхових договорів та страхувальників. Великої популярності набуває пенсійне накопичувальне страхування. Спостерігаємо також зростання частки ринку в компанії «Метлайф», яка займає майже його третину (28,5%) [23].

Оскільки на високорозвинених страхових ринках страхування життя займає значну частку то можемо вважати, що на страховому ринку України спостерігається тенденція зростання капіталізації ринку life-страхування, і це робить даний ринок конкурентоспроможним та свідчить про зростання довіри населення до страховиків.

Дослідження статистики страхового ринку за 2015-2019 рр. демонструє нарощення страхових резервів страховиками, що робить їх більш стійкими та конкурентними на страховому ринку. Вказане зростання страхових резервів, перш за все пов'язане із зростанням кількості договорів страхування та із удосконаленням актуарної оцінки страхових зобов'язань. У структурі розміщення страхових резервів переважають ОВДП, депозитні вклади та поточні рахунки у банках (див. додаток Л).

На збільшення величини інвестування страховим сектором у державні цінні папери вплинули нові вимоги розпорядження Національної комісії що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг №1511 від 8 серпня 2019 року «Про затвердження змін до Положення про обов'язкові критерії та нормативи достатності капіталу, платоспроможності, ліквідності, прибутковості, якості активів та ризиковості операцій страховика», зареєстроване в міністерстві юстиції України 24 жовтня 2019 року. Зазначенні зміни вступили в дію 8 листопада 2019 року і передбачають більш суворі вимоги до наявності низькоризикових активів.

Усього небанківські фінансові установи станом на 30 вересня 2019 року інвестували в ОВДП 11,1 млрд. грн., що на 2,2 млрд. грн., або на 25,4%, більше ніж за аналогічний період 2018 року.

На компанії зі страхування життя припало 50,2% обсягу вкладень у ОВДП, на страхові компанії по ризикових видах страхування - 34,2%,

недержавні пенсійні фонди - 12,5%, інші небанківські фінансові установи - 3,1% [26].

Особливістю страхового ринку України є те, що сфера ризикових видів страхування є конкурентною, а сфера страхування життя характеризується значним рівнем монополізації. Про це свідчать коефіцієнт Герфіндаля-Гіршмана, який характеризує розподіл «ринкової влади» між усіма суб'єктами ринку і є основним показником антимонопольної політики (див. додаток М).

$$HHI = \sum_{i=1}^n Si^2$$

(Si – частка i -го учасника ринку (за продажами, активами тощо); n – кількість продавців страхових продуктів на ринку [14, с.105].

Індекс Герфіндаля-Гіршмана демонструє ступінь концентрації ринку за трьома групами:

- 1) $HHI < 1000$ – неконцентрований ринок;
- 2) $1000 < HHI < 1800$ – помірно концентрований ринок;
- 3) $HHI > 1800$ – висококонцентрований ринок [14].

Отже, незважаючи на значну кількість страхових компаній, фактично на страховому ринку основну частку валових страхових премій, а саме 98,1% - акумулюють 100 страхових компаній (СК) «non- Life» (47,4% всіх СК «non-Life») та 96,7 % - 10 СК «Life» (43,5% усіх СК «Life»).

Індекс Герфіндаля-Гіршмана по ринку страхування життя за 9 місяців 2019 року склав 1540,28, за аналогічний період 2018 року даний індекс становив 1445,23, щодо ринку ризикових видів страхування то індекс у 2019 році становив 273,79, а за 9 місяців 2018 року – 248,57.

Дані свідчать, що за 9 місяців 2019 року на ринку ризикових видів страхування, мав місце значний рівень конкуренції (HHI в 3 рази менший 1000), при цьому на ринку страхування життя наявна помірна монополізація.

Аналізуючи індекс Герфіндаля-Гіршмана за 2015-2019 рр., спостерігаємо, що у 2015 році індекс Герфіндаля-Гіршмана в загальному становив 205,07. На ринку страхування життя даний індекс був на рівні 982,98, а на ринку ризикового страхування – 232,72 (див. додаток М).

У 2016 році простежується тенденція збільшення показника монополізації у life-страхуванні до 1079,59, що дає змогу назвати ринок помірно концентрованим ($1000 < \text{HHI} < 1800$), у той час, як на ринку ризикового страхування індекс Герфіндаля-Гіршмана збільшився до 280,74.

У 2017 році продовжується тенденція зростання концентрації на страховому ринку, проте вона не така помітна як у 2018 році, відбулося зростання концентрації на ринку страхування життя – 1445,23, однак у ризиковому страхуванні простежуємо падіння індексу до величини 248,57, а загалом по ринку до 219,96. У 2019 році спостерігаємо збільшення концентрації на ринку страхування життя до 1540,28, зростає також і величина індексу ризикового страхування до 273,79, а загалом по ринку спостерігаємо спад індексу до 210,9.

Детальний аналіз характеристики страхового ринку України представимо у додатку Н, де нами проведений SWOT- аналіз.

На основі проведеного аналізу сильних та слабких сторін, можливостей та загроз страхового ринку робимо висновок про його неоднорідність, яка проявляється в різних аспектах та явищах. Провівши аналіз статистичних даних поданих на офіційному сайті Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг, спостерігаємо тенденцію до зменшення кількості страхових компаній, збільшення розмірів страхових премій та накопичення страхових резервів. Усе це дозволяє посилити конкурентоспроможність та стійкість страхових компаній. Варто підкреслити, що ризиковому виду страхування притаманні умови вільної конкуренції, в той час, як на ринку страхування життя панує помірна концентрація.

Здійснивши SWOT-аналіз страхового ринку, ми дійшли висновку що одержані результати дозволять розробити чітку стратегію розвитку та підвищення конкурентних позицій страхового ринку України. Попри те, що кількісні показники страхового ринку мають позитивну динаміку, його функціональні та інституційні характеристики в цілому ще не відповідають реальним потребам національної економіки. Для успішного розвитку страхового ринку України необхідна злагоджена та скоординована робота як держави так і самих страхових компаній. Та, незважаючи на усі складності та проблеми страховий ринок України все ж таки динамічно розвивається.

РОЗДІЛ 3

Проблеми та перспективи розвитку страхового ринку України як елемента фінансової системи держави

У фінансовій системі страховому ринку відведена досить важлива роль, перш за все це обумовлено значенням різних фінансових інститутів у фінансуванні страхового захисту так і їх значенням як об'єктів розміщення інвестиційних ресурсів страховиків і обслуговування інвестиційної, страхової та інших видів діяльності.

Завдяки проведеному SWOT-аналізу, ми визначили сильні та слабкі сторони, можливості та загрози для страхового ринку України.

Незважаючи на позитивну тенденцію зростання вітчизняного страхового ринку, існує ще безліч проблем які стоять на заваді його розвитку.

По-перше недовіра населення до страхових компаній. На цю проблему впливає декілька факторів, одним з яких є низький рівень якості страхових послуг. Деякі страховики недобросовісно виконують свої обов'язки, переслідують мету якнайбільше заробити на страхувальниках, ухиляються або ж взагалі не виплачують страхового відшкодування.

Через таких страховиків і виникають сумніви щодо чесності та відповідальності перед клієнтами [17, с.103].

Отож, для забезпечення прозорості діяльності страхових компаній ми пропонуємо стандартизувати діяльність страховиків на основі принципів Міжнародної асоціації органів нагляду за страховою діяльністю, рекомендаційних вимог Solvency II, що діють на території Європейського Союзу, та положень Міжнародних стандартів фінансової звітності, підвищити вимоги до платоспроможності страхових компаній на основі оцінки ризиків та якості активів, сформулювати вимоги до страхових посередників, розробити дієві схеми партнерства держави з приватним сектором у сфері охорони здоров'я, страхування сільськогосподарських ризиків [11, с. 47; 2, с. 17].

По-друге, для вітчизняного страхового ринку притаманний низький рівень платоспроможного попиту на страхові продукти. Це проблема зумовлена низьким рівнем доходів населення, більшу частину доходів українські сім'ї витрачають на задоволення першочергових потреб і грошей для заощаджень майже не залишається. Безпосередньо вагомий вплив на цю проблему чинить економіко-політична ситуація в країні, та інфляція. Тому, для збільшення попиту на страхові продукти та підвищення платоспроможності страхувальників ми пропонуємо страховикам розробляти мікрострахові продукти, для яких характерна простота здійснення виплат, нижча вартість поліса та висока оперативність. До прикладу такі страхові продукти вже розробляються у Німеччині страховою компанією «Allianz», яка розробила інноваційний проект з мікрострахування.

По-третє важливою проблемою яка стоїть на заваді розвитку страхового ринку є проблема популяризації страхових продуктів серед населення. Велику роль у продажі страхових продуктів страховиків відіграють страхові посередники (агенти та брокери). Саме вони займаються пошуком нових клієнтів та консультують їх про наявні страхові продукти. Однак діяльність страхових посередників не регламентована законом України. Тому, ми пропонуємо запровадити чітку регламентацію діяльності страхових посередників. Також, ми вважаємо, що доцільно розвивати інноваційні канали продажу та розробки нових індивідуальних страхових продуктів. Світовий досвід доводить нам, що у таких високорозвинених країнах, як США, Японія, Китай такі страхові продукти вже існують, крім того вони розробляються відповідно до інтересів клієнтів, беручи до уваги їх рівень доходів. Доцільно ввести нові види обов'язкового страхування (наприклад, страхування відповідальності за забруднення навколишнього середовища, страхування житла фізичних осіб від стихійних лих, страхування відповідальності місць масового скупчення людей тощо [11 с. 208].

Розвиток особистого страхування сприяв би активізації довгострокового страхування життя, що виступає важливим інвестиційним джерелом, а також впровадження закордонного досвіду добровільного пенсійного та медичного страхування [31 , с. 271].

По-четверте, перешкодою для розвитку страхового ринку України є низький рівень страхової та фінансової грамотності населення, що породжує ряд проблем у розумінні договорів страхування, та загалом значенні розвиненого страхового ринку. Надзвичайно велике значення у розвитку страхового ринку відіграє поінформованість населення не тільки про нові та існуючі страхові продукти, а й про необхідність самого страхування як методу убезпечення свого життя, здоров'я, бізнесу від можливих загроз. При цьому на страховому ринку України простежується тенденція, що найбільшими користувачами страхових послуг є люди середнього віку, тому ми пропонуємо якомога більше розширювати діапазон страхувальників і популяризувати його серед молоді та пенсіонерів. Цього, перш за все вимагають сучасні тенденції ХХІ століття. Великої популярності набуває питання вивчення фінансової грамотності, як окремого предмета у закладах середньої освіти. Також, популяризувати страхові продукти допоможе розробка доступних страхових продуктів орієнтованих на конкретну соціально-вікову категорію населення, при цьому слід робити акцент на поширенні добровільних видів страхування, що дасть поштовх до стрімкого розвитку страхового ринку [17 , с. 102].

По-п'яте, беручи до уваги дослідження страхового ринку, Україна належить до країн з низьким рівнем конкурентоспроможності та фінансової стійкості. Для посилення конкурентних позицій необхідно нарощувати страхові резерви, збільшувати якість та розмір активів, провести комплексну програму оцінки ризиків для розробки удосконалених страхових продуктів.

До прикладу, рівень страхового покриття в Україні знаходиться на низькому рівні і складає лише 3-5 %, тоді як у країнах Західної Європи – понад 95%.

По-шосте, надзвичайно важливою проблемою залишається підвищення якості освіти працівників та перепідготовки профільних фахівців. Для підвищення кваліфікації майбутніх працівників необхідно закріплювати теоретичні знання, практичними діями та завданнями. При розробці страхових продуктів – сприяти збалансованості страхового портфеля, розвивати вміння планування та прогнозування змін на страховому ринку та активно реагувати на них запровадженням нових інноваційних продуктів та технологій [31,с. 270].

Саме тому пропонуємо розглянути наступні економічні чинники, що формують конкурентоспроможний страховий ринок.

До внутрішніх чинників вдосконалення страхового ринку можна віднести: збільшення мережевої структури представництв страхових компаній; підвищення частки страхового ринку, яку займає певна страхова компанія; співробітництво з іноземними страховими компаніями.

До зовнішніх чинників удосконалення страхового ринку України належать: індекс конкурентоспроможності країни; ВВП на душу населення; інноваційний потенціал внутрішнього страхового ринку; система оподаткування; рівень інвестиційної привабливості країни та інші.

Варто зазначити, що вище перераховано далеко не повний перелік проблем які існують на страховому ринку, слід згадати і про такі проблеми як: відсутність чіткої політики у сфері державного регулювання та нагляду за діяльністю суб'єктів ринку, що впливає на тінізацію операцій, відпливу капіталу за кордон та збільшення фінансових схем; зменшення попиту на страхові поліси в умовах зниження платоспроможності населення; відсутність дієвих методів захисту прав страхувальників; низький рівень дохідності окремих видів страхування; відсутність певних механізмів податкового стимулювання інвестиційної діяльності страховиків; низький рівень розвитку довгострокового страхування життя; дисбаланс страхових портфелів та надання переваги корпоративному страхуванню; відсутність державних програм підготовки страхових посередників(аварійних комісарів, андерайтерів, брокерів

та інших); нерозвинений фондовий ринок, що впливає на відсутність фінансових інструментів для інвестування; недостатній рівень розвитку регіональних страхових ринків, простежуються помітні територіальні диспропорції [22, с. 816].

Слід згадати і про внутрішні проблеми на страховому ринку, а саме: недостатня капіталізація страхових компаній; низька якість активів страховиків; велика кількість страхових компаній з нестачею професійного персоналу; окремі види обов'язкового страхування чітко не визначені в законодавстві, і як результат порушення термінів виплат страхового відшкодування; несумісність форм та якості збуту страхових продуктів європейським стандартам.

Вище перераховані проблеми породжують недовіру населення до вітчизняних страховиків. Це у свою чергу зумовлює не бажання фізичних та юридичних осіб страхуватися, особливо укласти договори на довгостроковий період [6]. Також, страховики мають низький рівень капіталізації і у зв'язку з цим страхові компанії не мають змоги відшкодовувати страхові виплати по великих застрахованих ризиках, що призводить до перестраховання їх за кордоном, що зумовлює проблему витоку грошових коштів з України [16].

Надзвичайно важливий вплив на розвиток страхового ринку чинять зовнішні проблеми, а саме висока залежність економіки нашої держави від макроекономічної кон'юктури світу, що зумовлює зменшення попиту на довгострокові страхові продукти і це призводить до збільшення укладання короткострокових страхових договорів.

Таким чином, з метою покращення ситуації на страховому ринку України, необхідно вжити такі заходи: підвищити вимоги до страховиків, щодо джерел формування статутного капіталу; упорядкувати процедуру звітування страховиками, що допоможе покращити нагляд за якістю та структурою активів; покращити контроль за діяльністю страховиків з боку державних органів нагляду; удосконалити систему оподаткування страховиків з метою

мінімізації фінансових схем; покращити конкурентоспроможність національного страхового ринку; інтенсифікувати розвиток інфраструктури страхового ринку; організувати державне сприяння щодо об'єднання страховиків з метою покращення їх надійності та платоспроможності; стимулювати розвиток недержавних видів страхування, зокрема таких як: пенсійне та медичне; підвищити прозорість та відкритість діяльності українських страховиків та органу, який здійснює державне регулювання і нагляд за такими установами; розробити нові та удосконалити існуючі страхові продукти, щодо страхування інноваційних ризик; розширити мережу реалізації страхових продуктів, зокрема активізувати онлайн-продаж страхових полісів; забезпечити відповідний захист споживачів страхових послуг; зменшити можливі зловживання державною владою при здійсненні контролю за діяльністю страховиків;

Отож, ми розуміємо що сучасний страховий ринок України недостатньо ефективно виконує свою роль у функціонуванні фінансової системи. За оцінками експертів, частка страхових платежів за особистим страхуванням в Україні становить 4-5%, тоді як у США та Західній Європі цей вид страхових послуг займає близько 60%, У Великобританії – 70%, Японії – 80%, а у світі в середньому – 58,3%.

Також, беручи до уваги статистику по загальному обсязі страхових послуг на фінансовому ринку України в останньому десятиріччі за зібраними преміями склав 0,06% світового обсягу і був менший у 400 разів у порівнянні із США, у 60 разів – із Німеччиною, у 50 разів із Францією [9, с. 413].

Іншим важливим фінансовим показником, який характеризує стан розвитку страхового ринку є рівень проникнення страхування (співвідношення обсягу страхових премій до валового внутрішнього продукту). Тому чим більша частка страхових премій у ВВП свідчить про більший перерозподіл ВВП через страхування, тобто більший рівень розвитку страхового ринку. Допустиме значення даного показника знаходиться в межах від 8 до 12% [7, с. 624]. У 2018

році в Україні рівень проникнення страхування становив 1,39%, порівнюючи фактичне значення даного показника із нормою, розуміємо, що низький рівень проникнення страхування свідчить про те, що рівень розвитку страхового ринку знаходиться в незадовільному стані. Згідно із Комплексною програмою розвитку фінансового сектора України заплановано поступове підвищення даного показника і на закінчення 2020 року даний індикатор повинен становити 7% [13]. Якщо порівняти значення даного показника з іншими країнами світу, то значно більші значення рівня проникнення страхування мають Фінляндія – 11,8%, Велика Британія – 11%, Італія – 9,09%, Франція – 9,73%, США – 7,3%, Німеччина – 6,84%, що свідчить про високий рівень страхової культури та належний рівень довіри населення до страхових компаній. Загалом у Європі середнє значення рівня проникнення страхування становить 7,2%, а у світі – 6,28% і протягом останніх років простежується тенденція до зростання [1].

Отож, сподіваємось, що покращити становище на страховому ринку допоможе Стратегія розвитку страхового ринку до 2025 року. Основними завданнями якої є – зміцнення фінансової стабільності та сприяння макроекономічному розвитку і росту економіки.

Щодо розвитку фінансових ринків планується завершити процес валютної лібералізації, регулювати страхову діяльність відповідно до Solvency II, забезпечити правове регулювання страхових посередників, застосувати міжнародні стандарти до функціонування ринків капіталу.

З метою розширення фінансової інклюзії будуть запроваджені стандарти ринкової поведінки фінансових установ і розкриття інформації про фінансові та страхові продукти, також активне впровадження програм з підвищення фінансової грамотності населення, посилення захисту прав споживачів.

Надзвичайно важливий напрямок впровадження інновацій у страховому та фінансовому секторі, який охоплюватиме широке коло дій, зокрема: розвиток системи віддаленої ідентифікації BankID, створення платформи для

краудфандінг і венчурного капіталу, розширення доступу користувачам фінансових ринків до публічних реєстрів.

Отже, стратегія передбачає проведення реформ у всіх сегментах страхового та фінансового секторах, реалізувавши дану стратегію, ми зможемо створити конкурентоспроможний, прозорий, стабільний та високотехнологічний фінансовий сектор, який стане драйвером стійкого розвитку вітчизняної економіки та сприятиме покращенню добробуту населення.

Таким чином, дослідивши основні проблеми та перспективи розвитку страхового ринку як невід'ємної складової фінансової системи прийшли до висновку, що страховий ринок у нашій країні досі не виконує повною мірою своєї важливої ролі на відмінну від страхових ринків більшості розвинених країн світу, де страхова сфера є важливим атрибутом та головним фактором стимулювання економіки.

ВИСНОВКИ

Дослідивши різні точки зору науковців до визначення страхового ринку нами було запропоноване власне тлумачення цього поняття.

Сформульовано практичні рекомендації, спрямовані на забезпечення ефективного розвитку страхового ринку, покращення діяльності страхових компаній у частині надання страхових послуг за рахунок створення сприятливого клімату, відновлення довіри населення до страхування.

У результаті проведеного дослідження зроблено такі висновки і узагальнення.

1. Узагальнення та аналіз наукових підходів до тлумачення поняття страхового ринку дали можливість визначити його економічну суть, а саме страховий ринок – це сфера фінансово-економічних відносин, між страховиками, страхувальниками, страховими посередниками та державою з приводу купівлі-продажу страхового захисту у результаті чого здійснюється мобілізація, розподіл, перерозподіл грошових коштів, а вільні страхові резерви використовуються як інвестиційний ресурс на фінансовому ринку.

2. Проведений аналіз основних тенденцій і закономірностей розвитку страхового ринку України дозволив нам виявити низку факторів, які на нього впливають. Серед важливих проблем, які зупиняють розвиток страхового ринку України є: недосконале вітчизняне законодавство, відсутність чіткої політики у сфері державного регулювання та нагляду за діяльністю суб'єктів ринку, відсутність дієвої системи захисту прав споживачів, скорочення кількості страхових компаній, низький рівень страхової культури населення, високий рівень залежності від макроекономічної ситуації на фінансовому ринку світу.

До позитивних тенденцій належать: збільшення рівня капіталізації страхового ринку за рахунок підвищення величини статутного капіталу; нарощення обсягу страхових премій і частки страхових виплат; покращення якості активів страхових компаній та зміцнення їх платоспроможності;

розробка і впровадження нових страхових продуктів і новелізація каналів їх просування.

3. Нами аргументовано, що з метою покращення розвитку страхового ринку та підвищення ефективності функціонування на ньому страховиків варто: відновлювати довіру до страхової галузі як інституту соціально-економічного захисту; сформувати дієву систему захисту прав споживачів страхових послуг; привести положення чинного законодавства у відповідність до вимог Європейського Союзу; розробити дієву державну політику у сфері розвитку страхового ринку; забезпечити умови для розвитку конкуренції; удосконалити державний страховий нагляд; запровадити новітні технології з реалізації страхових продуктів та сучасні стандарти якості обслуговування в цій сфері.

Погоджуємось із розробниками стратегії щодо розвитку фінансового сектора за такими основними напрямками: зміцнення фінансової стабільності; сприяння макроекономічному росту та розвитку економіки; розвиток фінансових ринків; розширення фінансової інклюзії; впровадження інновацій у фінансовому секторі.

Практична реалізація запропонованих вище практичних рекомендацій щодо формування дієвого і розвинутого страхового ринку сприятиме посиленню впливу ефективного страхового захисту на забезпечення економічного зростання і фінансової стабільності в державі, підвищення рівня страхової культури, матеріального добробуту населення, його соціального забезпечення і страхового забезпечення, а в цілому до фінансової стабільності держави.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. World insurance in 2015: steady growth amid regional disparities. URL: http://media.swissre.com/documents/sigma_3_2016_en.pdf.
2. Базилевич В. Д. Страхова справа : монографія. Київ: Знання, 2006. 351 с.
3. Бовсуновська Г. С. Тенденції розвитку страхового ринку в контексті забезпечення економічної безпеки країни. Економіка розвитку. 2017. № 3. С. 53-58.
4. Бунін С.В. Сучасний стан і тенденції світового ринку страхових послуг. Вісник Харківського національного університету імені В.Н.Каразіна. Харків, 2017. с.15-19.
5. Гаманкова О.О. Ринок страхових послуг України: теорія, методологія, практика: монографія. Київ: КНЕУ, 2009. 283 с.
6. Городюк А. Б. Основні проблеми страхового ринку України. URL: <http://nauka.zinet.info/9/gorodyuk.php>.
7. Гринчишин Я.М. Стан та перспективи розвитку страхового ринку України. Молодий вчений. 2017. №3 (43). С. 622-626.
8. Журавин С.Г. Корпоративное управление: слов.-справ. Москва: Анкил, 2009. 920 с.
9. Золотарьова О.В. Ключові тенденції та пріоритети розвитку ринку страхових послуг в Україні. Економіка і суспільство. 2017. №11. С. 413-420.
10. Ігнатюк, А. І. Тенденції розвитку страхових ринків після світової фінансової кризи. Фінанси України. 2018. № 8. С. 7-19.
11. Канєва Т.В. Проблеми та напрями розвитку страхування майна в Україні. Гроші, фінанси і кредит. 2017. Випуск 5(61). с. 202-209.
12. Карлін М.І. ,Івашко О.А., Проць Н.В. Фінанси України: навч. посіб. / за ред. М. І. Карліна, О. А. Івашко. Київ: Кондор, 2018. 332 с. URL: <http://library.tneu.edu.ua/images/stories/zmist/2018/літф/Фінанси України.pdf>

13. Комплексна програма розвитку фінансового сектору України до 2020 року . Постанова Правління Національного банку України від 18 червня 2015 року № 391 (у редакції рішення Правління Національного банку України від 16 січня 2017 року № 28). URL: <http://www.bank.gov.ua/doccatalog/document?id=18563297>

14. Налукова Н. І. Конкуренція як запорука успішного розвитку страхового ринку. Світ фінансів. № 3 (48). 2016. с. 102-112.

15. Осадець С. С. Страхування: Підручник 2-ге вид., перероб. і доп. Київ: КНЕУ, 2002. 599 с.

16. Островський А. Е. Основні проблеми розвитку страхового ринку в Україні URL: http://www.rusnauka.com/13_NPN_2010/Economics/65999.doc.htm.

17. Панчук Д.В. Проблеми майнового страхування в Україні. Актуальні проблеми корпоративних фінансів та фінансових ринків: збірник студентських наукових праць. Тернопіль, ТНЕУ: 2018. с. 100-104.

18. Підсумки діяльності страхових компаній за 2016 рік. URL: https://www.nfp.gov.ua/files/sk_%202016.pdf.

19. Підсумки діяльності страхових компаній за 2018 рік. URL: https://www.nfp.gov.ua/files/OgliadRinkiv/SK/2018_rik/2018/sk_%202018.pdf

20. Підсумки діяльності страхових компаній за 9 місяців 2019 року. URL: <https://forinsurer.com/files/file00668.pdf>

21. Плиса В.Й. Страхування : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. Київ: Каравела, 2005. 391 с.

22. Пономарьова О.Б., Іванченко М.А. Визначення проблем страхового ринку та їх вирішення. Глобальні та національні проблеми економіки. №5, 2015. С. 814-817.

23. Рейтинги страхових компаній за 9 місяців 2019 року. URL: <https://forinsurer.com/ratings/nonlife>

24. Ризики у тренді: чому страховий ринок б'є рекорди. URL: <https://mind.ua/publications/20207077-riziki-u-trendi-chomu-strahovij-rinok-berekordi?fbclid=IwAR34M2Q8dItpTyuBZNkYE1LNvgYkAkMVTvR9uAJMR7zdVmLOc1NrK7JTovE>
25. Сова О.Ю. Проблеми та перспективи розвитку страхового бізнесу в Україні. Наука й економіка. 2015. № 1 (37). с. 42-48.
26. Страхові та фінансові компанії України активно нарощують інвестиції в ОБДП. URL: <https://forinsurer.com/public/19/12/06/4870>
27. Страховий і перестраховий ринки в епоху глобалізації : монографія. Суми: Університетська книга, 2011. 388 с.
28. Тенденції розвитку міжнародного страхового ринку. URL: https://pidruchniki.com/1499031244260/finansy/tendentsiyi_rozvitku_mizhnarodnogo_strahovogo_rinku
29. Фурман В. М. Особливості та сутність страхового ринку. Фінанси України. 2005. №11. С. 126–131.
30. Шахов В.В. Страхование: учебник для вузов. Москва: ЮНИТИ, 2003. 311 с.
31. Шлапак Н.С. Проблеми розвитку страхового бізнесу у сучасних умовах. Theoretical and Practical Aspects of Economics and Intellectual Property 2017. Issue 15. 2017. с. 268-272.
32. Юрій С. І. Фінанси : підручник / за ред. С. І. Юрія, В. М. Федосова. Київ: Знання, 2008. 611 с.

ДОДАТКИ

Додаток А

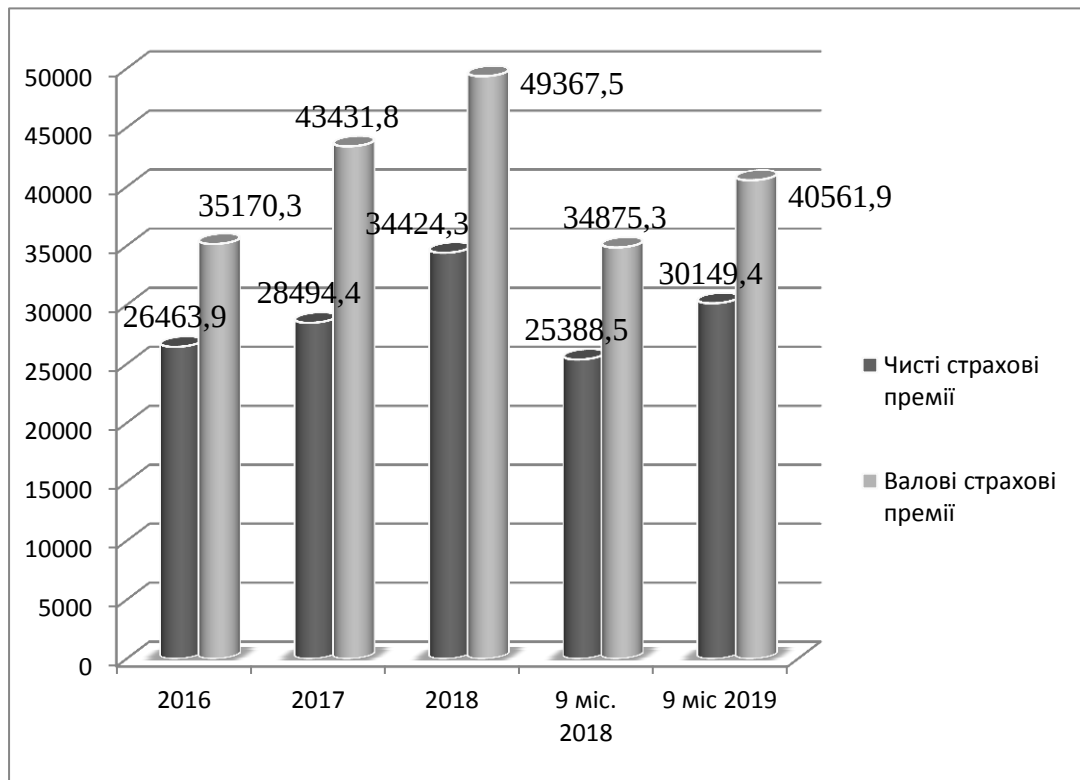
Таблиця 1

Кількість страхових компаній в Україні за 2014-2018 рр.

Кількість страхових компаній	Станом на 31.12.2014	Станом на 31.12.2015	Станом на 31.12.2016	Станом на 31.12.2017	Станом на 31.12.2018
В т. ч. «non-Life»	325	312	271	261	251
В т. ч. «Life»	57	49	39	33	30
Загальна кількість	382	361	310	294	281

Джерело: складено автором на основі [12;13].

Додаток Б

**Рис. 1. Динаміка страхових премій за 2016-2018 рр.
та 9 міс. 2019 р., млн. грн.**

Джерело: побудовано автором на основі [13;14].

Додаток В

Таблиця 2

Структура чистих страхових премій за 9 місяців 2018-2019 рр.

Види страхування	9 міс.2018	9 міс. 2019	Темпи приросту	
	млн. грн		млн. грн	%
Автострахування (КАСКО, ОСЦПВ, «Зелена картка»)	8 713,2	10 215,9	1 502,7	17,2
Медичне страхування (безперервне страхування здоров'я)	2 451,2	3 415,0	963,8	39,3
Страхування життя	2 714,1	3 293,7	552,6	20,2
Страхування майна	2 406,8	2 667,5	260,7	10,8
Страхування фінансових ризиків	1 251,2	1 798,5	547,3	43,7
Страхування від вогневих ризиків та ризиків стихійних явищ	1 478,7	1 701,8	223,1	15,1
Страхування медичних витрат	838,8	1 331,5	492,7	58,7
Страхування відповідальності перед третіми особами	1 320,6	1 232,4	-88,2	-6,7
Страхування від нещасних випадків	981	1 099,1	118,1	12
Страхування вантажів та багажу	1 112,6	1 082,7	-29,9	-2,7
Авіаційне страхування	337,4	403	65,6	19,4
Страхування кредитів	370,7	319,8	-50,9	-13,7
Страхування від нещасних випадків на транспорті	70,1	75,1	5,0	7,1
Інші види страхування	1 315,1	1 513,4	198,3	15,1
Всього	25 388,5	30 149,4	4 760,9	18,8

Джерело: побудовано автором на основі [13;14].

Додаток Д

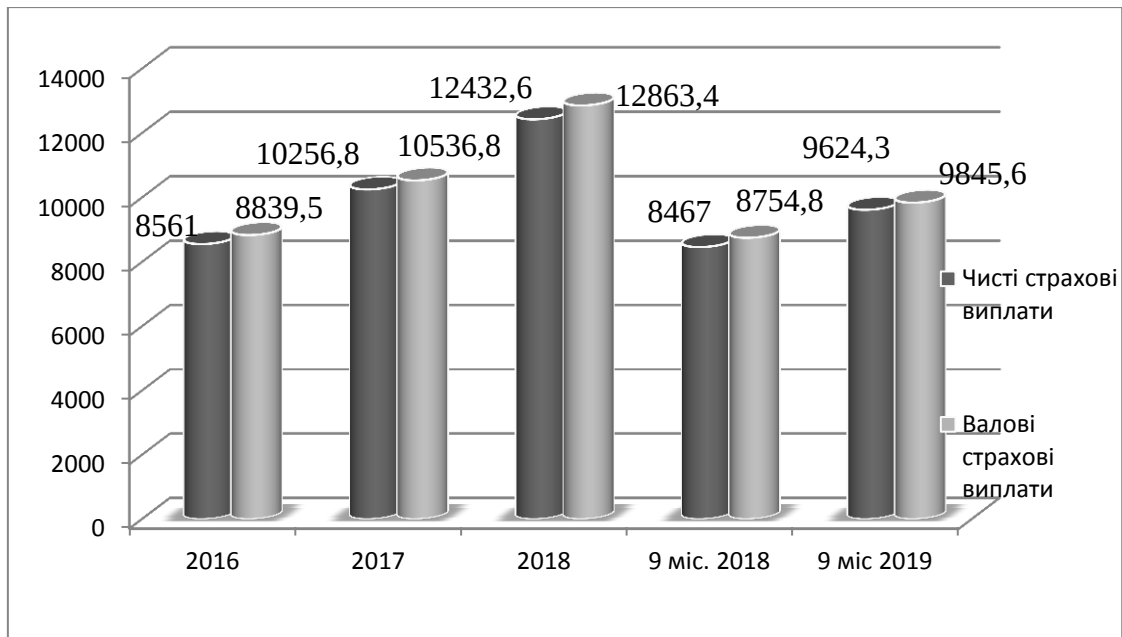
Таблиця 3

**Топ-10 найбільших ризикових страхових компаній по
валових преміях за 9 міс. 2019 р.**

№	Страхова компанія	Валові премії за 9 міс. 2019 р., млн. грн.	Темп %
1	ARX	1 714,8	23,98
2	УНІКА	10693,3	9,25
3	УСГ & ГЛОБУС	1 389,0	106,42
4	АРСЕНАЛ СТРАХУВАННЯ	1 382,1	16,63
5	ТАС СГ	1 323,6	31,45
6	PZU Україна	1 309,6	20,99
7	ІНГО Україна	1 153,4	31,55
8	АЛЬФА СТРАХУВАННЯ	751,4	31,24
9	ВУСО	728,4	46,96
10	УНІВЕРСАЛЬНА	687,7	15,17

Джерело: побудовано автором на основі [15].

Додаток Е

**Рис. 2. Динаміка страхових виплат за 2016-2018 рр.
та 9 міс. 2019 р., млн. грн.**

Джерело: побудовано автором на основі [13;14].

Додаток Є

Таблиця 4

**Динаміка чистих страхових виплат за основними видами
страхування за 9 місяців 2018-2019 рр.**

Види страхування	9 міс.2018	9 міс. 2019	Темпи приросту	
	млн. грн		млн. грн	%
Автострахування (КАСКО, ОСЦПВ, «Зелена картка»)	4 149,1	4 755,7	606,6	14,6
Медичне страхування (безперервне страхування здоров'я)	1 470	1 887,4	417,4	28,4
Страхування фінансових ризиків	1 050,4	1 194,0	143,6	13,7
Страхування життя	536,8	427,4	-109,4	-20,4
Страхування майна	397,0	320,7	-76,3	-19,2
Страхування медичних витрат	22,8	265,9	43,1	19,3
Страхування від нещасних випадків	139,0	154,8	15,8	11,4
Страхування від вогневих ризиків та ризиків стихійних явищ	170,8	130,5	-40,3	-23,6
Страхування кредитів	63,5	21,3	-42,2	-66,5
Інші види страхування	267,6	466,6	199,0	74,4
Всього	8 467,0	9 624,3	1 157,3	13,7

Джерело: побудовано автором на основі [14].

Додаток Ж

Таблиця 5

**Топ-5 ризикових страхових компаній по валовим
виплатам за 9 міс. 2019 р., млн. грн.**

№	Страхові компанії	Валові виплати
1	УНІКА	898,3
2	ARX	728,9
3	PZU Україна	543,2
4	ТАС СГ	519,4
5	УСГ & ГЛОБУС	496,2

Джерело: побудовано автором на основі [15].

Додаток К

Таблиця 6

**Топ-5 компаній страхування життя по валовим виплатам
за 9 міс. 2019 р.**

№	Страхові компанії	Валові виплати, млн. грн.
1	МЕТ ЛАЙФ	121,3
2	ТАС	111,3
3	PZU Україна Страхування життя	35,0
4	УНІКА Життя	16,6
5	ARX LIFE	11,7

Джерело: побудовано автором на основі [15].

Додаток Л

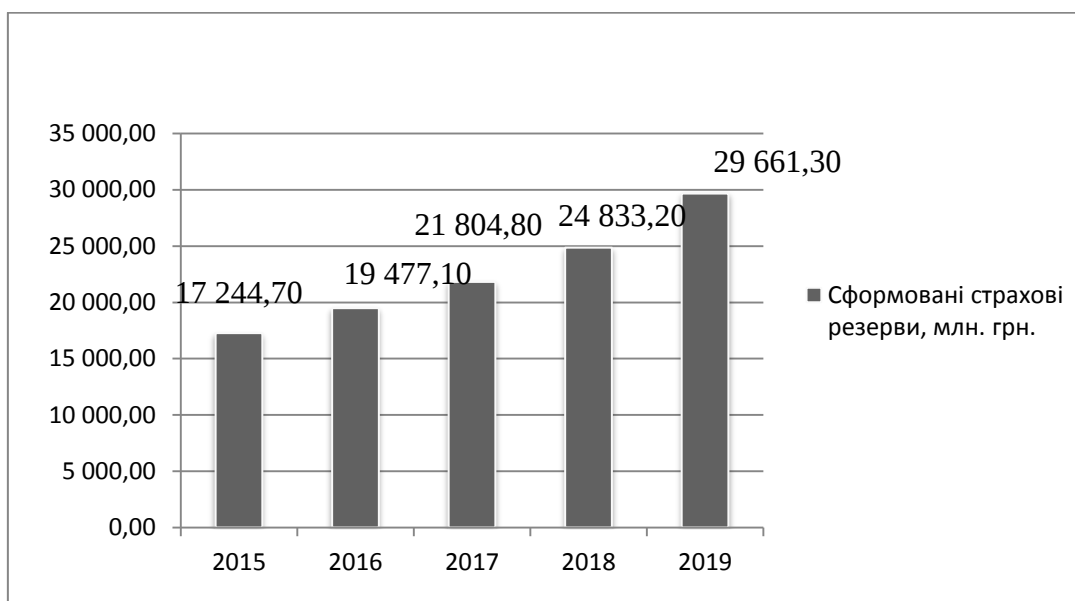

Рис. 3. Обсяг сформованих страхових резервів за 9 місяців 2015-2019 рр.

Джерело: побудовано автором на основі [12,13,14].

Додаток М

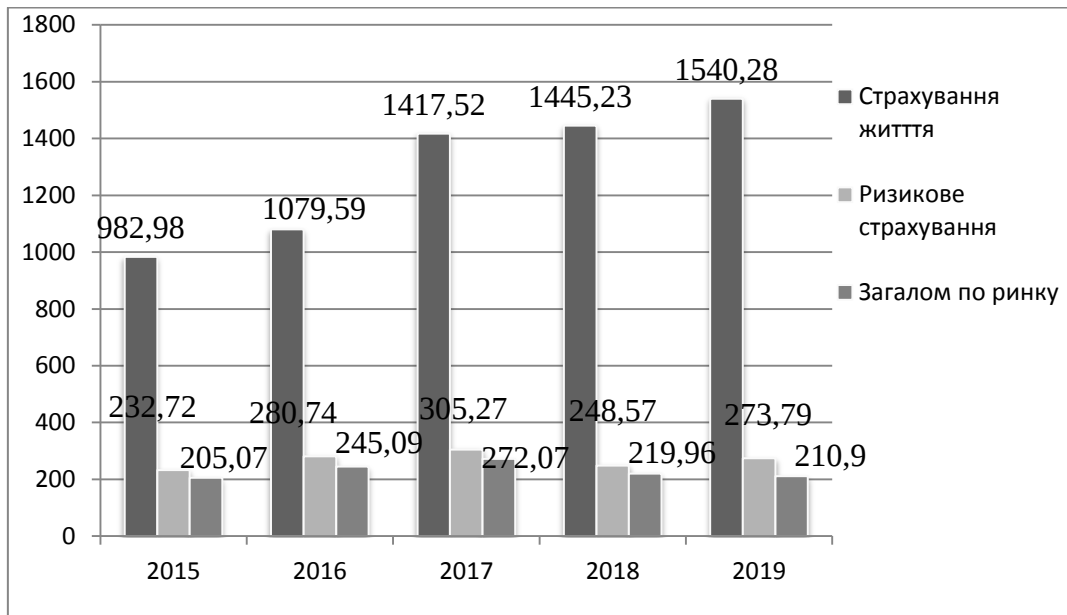

Рис.4. Рівень концентрації страхового ринку у 2015-2019 рр.

Джерело: побудовано автором на основі [12,13,14].

Додаток Н

Таблиця 6

SWOT- аналіз українського страхового ринку за 2015-2019 рр.

Сильні сторони	Можливості
-Збільшення страхових премій. -Очищення ринку від нестійких страховиків. -Налагоджений індивідуальний підхід до кожного клієнта. -Збільшення розмірів страхових резервів.	-Удосконалення існуючих та створення нових інноваційних страхових продуктів. -Запровадження нових каналів збуту страхових продуктів. -Розширення філіальної мережі компаній. -Вихід на міжнародний страховий ринок. -Покращення кваліфікації персоналу компаній. -Розроблення бонусних програм для постійних клієнтів. -Збільшення ролі страхового посередництва.
Слабкі сторони	Загрози
-Недосконалість нормативно-правової бази. -Низький рівень страхової культури та грамотності населення. -Низький рівень інвестиційної привабливості. -Низький рівень платоспроможності населення. -Нерозвиненість страхування життя. -Недостатність фінансових інструментів для інвестування.	-Економіко-політична нестабільність. -Вихід із страхового ринку України іноземних страховиків. -Недовіра населення до страхових компаній. -Значне податкове навантаження. -Відтік капіталу закордон. -Зростання цін на страхові послуги. -Конкуренція з боку іноземних страхових компаній.

Джерело: побудовано автором на основі [25;26;27].